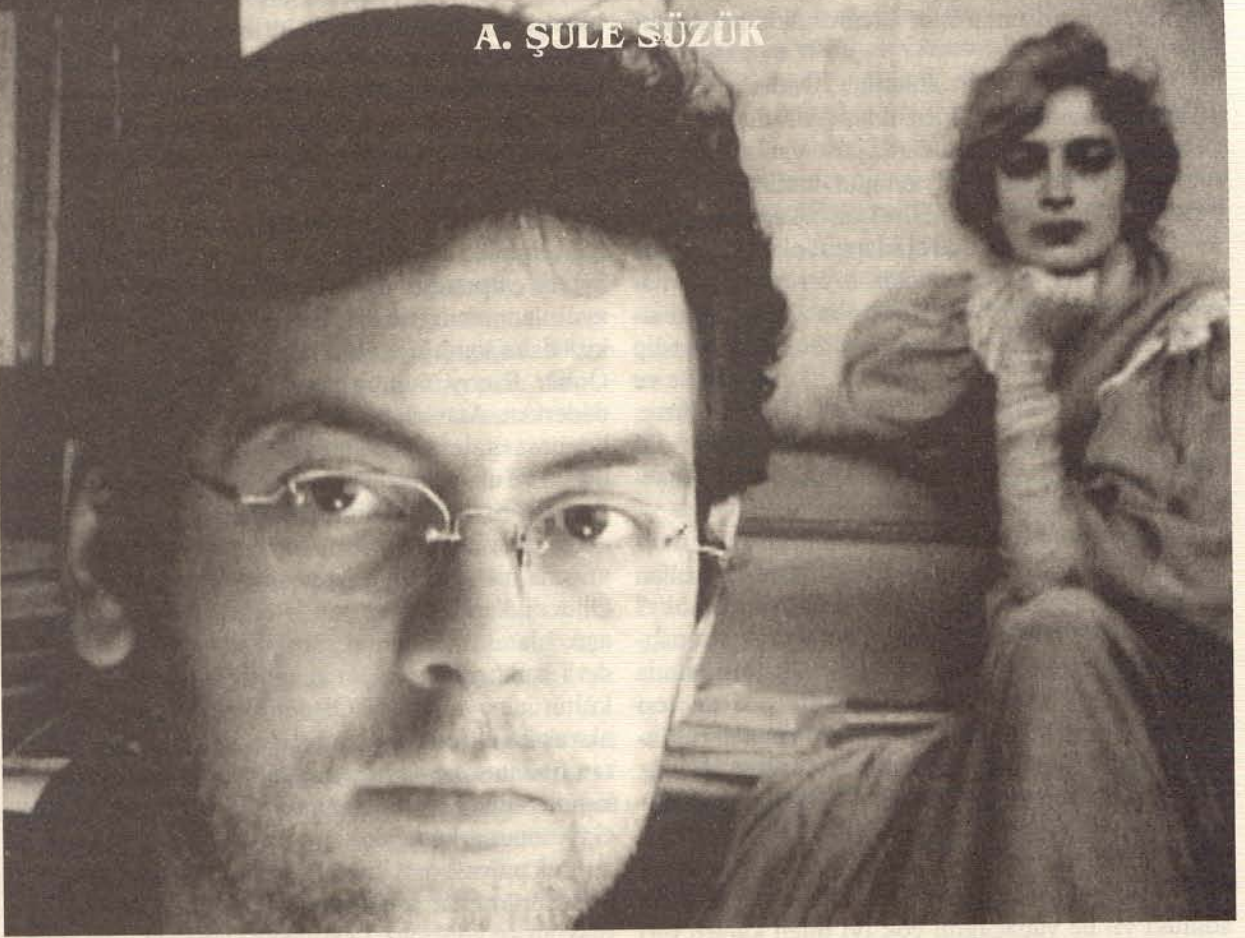

EN KÖTÜ ADAM KİM?

A. ŞULE SÜZÜK

“Bir yerlerde anlatılanların arkasını okuyabilen birileri olduğuna dair bir inanç olmasa yazmaya değer mi?” sorusuyla başlamak istiyorum yazıma. Öykücü kimliğiyle tanıdığımız Murat Gülsoy'un ilk romanı ve son kitabından alıntılıdım bu sözü. Bu söz Gülsoy'un sıradan okur dışında gerçek okur arayışı içinde olduğu izlenimi veriyor. Şüphesiz, bu saptamanın tüm yazarlar için geçerli olduğunu iddia edebiliriz. Ancak, Gülsoy'un yazma ve okuma eylemini öyküleştiren yazarlardan biri olduğunu gördüğümden, kitabın 101. sayfasında roman kahramanı Önder'in yazdığı romanında karşımıza çıkan gerçek okur göndermesi, ister istemez tedirgin ediyor beni. Okuma sürecimi gözden geçiriyor, acaba o okur ben olabilir miyim telâşına düşüyorum.

Oysa her metnin tek bir anlamı yok mudur? Okurların farklı zamanlarda farklı okumaları, metnin anlamını değiştirmez, aksine, metnin kendinde barındırdığı derinliği, katmanlılığı, zenginliği okur keşfeder. Bu yanıyla okuma süreci, aynı zamanda okurun metni yeniden anlamlandırması ve yorumlamasıyla geliştirici, kurucu yönleriyle okuru da bu anlamlar denizinin yeniden üreticisi haline geti-

rmeye çağırmasıyla yaratıcıdır.

İşte tüm bunları aklımdan geçirerek, Bu Filmin Kötü Adamı Benim, adlı romanın ardındaki saklı gerçeği keşfetmeye çalışacağım. Ama son dönem yazılan romanların bazılarında gördüğüm gibi, aslında “gizli anlamlar denizi”nin postmodern bir yanılsama yaratmaktan öte niyet taşımadığını da unutmadan.

Romanda kötü adam olarak hem kendini, hem de yine yazdığı kendini anlatan bir anlatıcı var. Önder'in 40 yaşının başındaki Araf'ta duran kişiliği, romandaki gerilimin de taşıyıcısı. Önder'in dış romanda da, iç romanda da, bugününü ve geçmişini gördüğümüze inandırmaya çalışıyor bizi Murat Gülsoy. Roman içindeki roman katmanlılığında ve üstüne üstlük yazma serüvenini romanlaştıran bir yazar olarak Önder'le tanışıklığımızda, gerçeklik duygumuzun hiç kaybolmadığına tanık oluyoruz. Her iki roman yatağı, kendi içinde akar gider. Ancak dış romanın Önder'inin romanın yazarı olarak, iç romanın üzerindeki hegemonyasında şaşılacak bir şey yokken, iç romanın gerilimleri, aşk acısı, anıları yeniden yaşama zorunluluğu, dış romandaki “rating

rekorları kıran” dizi senaristi ve bugünün taze romancısı Önder’i fazlasıyla etkiliyor, belirliyor. Bu da yer yer, gerçeklik duygusunun sarsılmasına, hangisi gerçek sorusunun ister istemez akla gelmesine neden oluyor.

Önder’in romanıdır anlatılan. Önder’in iniş çıkışlarıyla, açmazları, kısırlıkları, sıradışı olmaya çalıştıkça giderek sıradanlaşan yanlarıyla dış romanın Önder’idir okuyucunun muhatabı. Nasıl biridir Önder? Günümüzde, 40 yaşına gelmiş, entelektüel, geçmişinde solcu bir damarı olan, -bugünkü duyarlılıklarına aslında hadi diyelim tutunamayışına yol açan bir sol damardır bu -, iyi eğitim almış, üst sınıflara öykünme ile nefret arasında gidip gelen, hep kendini iç sesiyle durduran, kendiyi ve tüm insanlarla dalga geçebilen biri nasıl olabilirse, Önder de öyledir aslında. Güvensiz ve sinik biridir. Güvensizliğini perdelemek için kendisini hep dışarıdan izler ve kendisiyle dalga geçer.

Seyir toplumu haline gelmemizin en önemli örneklerinden biri de, insanların kendilerini dışarıdan izleyip, “miş” gibi yaparak oynamaları değil midir? İşte Önder de böyledir. “Resim netleşirse, sıradanlığımı göreceğimden korkuyorum.” der. İç romanda Önder’in okul arkadaşı İzzet’le karşılaşma sahnesi ve metro yolculuğu bize bu yabancılaşma durumu son derece net bir biçimde aktarır.

“Metro durağında gitmesi gereken yere gecikmiş bir adamın gerginliğiyle bir ileri bir geri yürümeye başladım. Kalabalıkların içindeyken buna özen gösteririm. Bir sonraki an, bir sonraki saat, bir sonraki yıl ne yapacağını çok iyi bilen kararlı biri gibi görünmek gerektiğine inanırım. En ufak bir bocalama ya da tereddüt gösterirsem foyam meydana çıkacak hissi...” Sormadan da edemez: “ Bu nedensiz tedirginlik ne zaman yapışmıştı ruhsal dünyama? Seksenlerin karanlık yıllarında herhalde...”

Dışarıdan nasıl görüleceğine, sürekli birinin ensesinde onu gözetlediğine göndermeler yapmaya çalışsa da, izleyen 80’lerin “big brother”ları değil, Önder’in kaybolmaya yüz tutan vicdanıdır. Babasıyla girdiği sonsuz çekişmelerde hep ezilen, gidecek sesi sönen oğlu görürüz Önder’in kişiliğinde. Baskın baba tipinin yarattığı tahribat, aslında kuşaklararası farkların olağanlığından daha fazla, “Yeni Türkiye ve Dünya Düzeni”nin, orta sınıf aydınında yarattığı travma ve ona sunduğu paradigmatıdır.

Önder bir Dostoyevski kişisi gibi çizilmiş yazar tarafından. Ancak, her ne kadar vicdanını kaybetmiş inansa da, içlerde bir yerde temiz, ve bugüne, bugünün değerlerine uymayan, babasının etkisini genlerinde taşıyan tekinsiz ve karanlık bir Önder var. “Beni kandıramıyorlar. Kandırılmış biri yazar

olamaz.” der. Kanmadığı için ve biliyor olmanın yanında bir türlü eyleyemediği için mutsuz ve tutunamayandır Önder. İçindeki güç ve güçsüzlük, karanlık ve aydınlık, kabalık ve kırılabilirlik sürekli çekişme içinde, biriktirdiği anılarından, en çok da ölmüş babasının hayalinden bir yardım umar. Eşi, Önder’i tüm zamanların en inceliş burjuvası ve Karun’u Osman Bey için terk ettiği için, Atatürk büstünün açılış töreninde Osman Bey’le Defne’den alacağı intikamı sızdığı için unutmak zorunda kalır. Tatil beldesindeki büst tartışmasının göndermeleri son derece çarpıcıdır. Resmi tarihin Atatürk büstleriyle aydınlanmacılığı birbirine karıştıran yorumuna bir kez daha kaldığı Keklik Koyu’nda tanık olmuştur Önder. Bu oyunun bir parçası olmayı şiddetle reddederken, Atatürk büstü için uygun fotoğraf seçer konuma gelmesinin traji-komik yönler barındırdığını ve uçuruma düşmeden önce yavaş yavaş aşığıya doğru sürüklendiğini hissederiz.

Önder’in kandırılmış biri yazar olamaz, saptamasına inat, roman boyunca çevresindeki herkesin Önder’i kandırıldığına tanık oluruz. Eşi başkasına aşık olarak, kendisine sürekli tepeden bakan Önder’i kandırmıştır. Hem zenginliğine hem de engin kültürüne öykündüğü Osman Bey Defne’yi elinden alarak kandırmıştır. Osman Bey’in hizmetçisi Talya tarafından aşka davet edildiği izlenimine kapılarak kandırılmıştır, iç romandaki Gaye’ye aşiktir ama Gaye onu terkederek kandırmıştır, Ayşe Solmaz’ın kavruk amcası onu kandırmıştır, Atatürk büstleri ve onu yaptıranlar kandırmıştır... Ama o da kandırmaktan geri durmaz. “Defne’ye karşı ‘yaratma sürecinde kötü alışkanlıkları olan yazar’ı oynamıştı.” Ama oyunu, blöfü hep görülür. Beceriksiz, savsak, acınası ve kaybedendir. Bu anlamıyla yazar bize Önder’in aslında kim olduğuna dair pek ipucu vermez. Onu okuyucunun yargılarına bırakır. Çünkü Önder, “neyi arıyordum hayatın ardında?” sorusunu kendi kendine soran ve yapayalnız birisidir. “ Bir takım tutabilseydi, kalabalıklarla birlikte herhangi bir şey için heyecanlanabilseydi, böyle yalnız kalmaz, bir kadınla evlenir, çoluğa çocuğa karışırdı.”

Babalar ve Oğullar

Oğulların babaları, kızların da anneleri vardır. Baba figürünü çok yönlü olarak romanına taşımış Gülsoy. Babanın Önder için çok değerli olduğuna tanık oluyoruz roman boyunca. İç romandaki İzzet’in babası Cevdet Bey de devrilmeyen bir çınar gibi son derece güçlü bir baba figürüdür. İzzet ona hiç benzemez. Ama babasıyla tıpkı Önder’in kendi babasıyla kurduğu ilişkiyi kurar... Mükemmel babalar, başarısız ve kafası karışık oğullar... Üstelik baba olmaya hiç de özenmediğini, babalık durumunu

adeta lanetlediğini görürüz Önder'in. "Baba olmak, gençliğin, dolayısıyla hayatın bitişinden başka birşey değildir." Önder için... Zaten zamanla bir problemi vardır, 40 yaşla inanılmaz bir gerilim yaşamaktadır. Üstüne üstlük henüz kafa karışıklığı içinde çiziktirdiği bir roman taslağı dışında ürettiği elle tutulur birşey yoktur yaşamında, bir çocuk bile...

"İnsanlar ve yaşam hakkında herşeyi biliyor gibi bir hali" varmışçasına görünse de fena halde kafası karışık Önder'in. Üstelik babasından kaçmaya çalışıyormuş gibi davransa da, aslında hep babasını çağırılmaktadır. "Onu özlemek, ondan korkmak, onun istediği gibi olamamanın verdiği vicdan azabı, yetersizlik hissi, başarısızlık, ölüm korkusu, salt insan olmaktan duyulan acı... hepsi birbirine karışarak Önder'in arkasında duran baba hayalinde cisimleşiyordu." Ne kadar da tanıdık geliyor bu duygu! Neye tutunacak Önder? Bugünün savruk, kayıp, nihilizmin eteklerinde sürüklenen yarı aydını mı olacak yoksa, aydınlanmacı, kendinden emin, yaşamı seven, hep çalışan, tasarruf eden, yerli mallara inanan baba hayalinin kollarına mı atacaktır kendini? Değerlerin bunca yitirildiği bugünde nasıl nefes alacaktır? Hep oynayarak ve kendini dışarıdan izleyerek mi?

Babası ve onun mirası Bay Kartoteksi her şeyi bilen bir nevi ansiklopedi - düzenlemeye karar verir sonunda. Kendi doğrularını oğluna aktarmak için belki de. Şüphesiz böyle bir sonu yok romanın. Belki hafif de olsa "dönülmez akşamın ufku" çağrışımıyla hissettiriyor bize yazar bu durumu... Babalar ve oğullar... Sürekli onların hayali ile yaşama hali, sürekli onlara açıklama borçlu olma hali, sürekli onları çok özleme hali... Bunu derinden hissettiriyor Murat Gülsoy.

Sonuç olarak, Bu Filmin Kötü Adamı Benim, son zamanlarda yazılmış iyi romanlar arasında yer alıyor. Yazar, öykünün anlarından çıkararak, Önder'in anılarında yolculuğa çıkarıyor bizi. Dostoyevki'den Kafka'ya bir dizi yazara gönderme yaptığını sezdiriyor. İnsan olmanın, dahası 2000'li yıllarda Türkiye'de bir Önder olmanın dayanılmaz ağırlığını omuzlarımıza bırakıp kenara çekiliyor. Ancak, Önder'in daha derinlerine daha karanlık ve aydınlıklarına gidemez miydik, sorusu yine de havada asılı kalıyor. Yanısıra Önder dışında, diğer karakterler, tip olma durumunu aşmıyor. Önder'in eziciliğinde her biri karikatürleşiyor. Ama bu ne de olsa kötü adamın romanı. Bir diğer not ise, Gülsoy'un öykülerinde olmadığı kadar cinsellik var romanda. Cinsiyetsiz androidlerdi öykü kişileri adeta. Önder ise, cinselliği sonuna kadar yaşamak isteyen ya da bir başka deyişle keşfetmek isteyen yaramaz ve sarsak bir çocuk gibi. İşte tam da bu yüzden delice aşık olduğu Gaye ile sevişmelerinde okuyucuya aşk sevişmesini anlatamıyor. Kuru, sarsak ve sıkıcı bir dil kullanıyor. Tıpkı Defne ile yaşananda olduğu gibi okuyucuya bu gerilimleri hissettiremiyor. Önder'in gerilimini ise son derece başarılı veriyor Gülsoy. Patlamaya hazır bomba Önder, romandaki gerilimi sürekli tırmandırırken, bir türlü patlamanın gerçekleşmemesinden kaynaklı bir katarsis yaşatamıyor okuyucuya. Bir eziklik ve yarım kalmışlık duygusu bırakarak bitiyor roman.

Murat Gülsoy, Bu Filmin Kötü Adamı Benim, 2004, Can Yayınları
A. Şule Süzük (www.ekritik.net)